

Hukuk Etik ve Yaptırım

Prof. Dr. Sibel ERKAL İLHAN

- Hukuki cezalandırma: hapis ve para cezası, ceza süresi vardır
- Etik cezalandırma: kınama, ayıplama, yergi, aşağılama, dışlama, yaptırımın süresi belli değildir
- Hukuki cezalandırmayı tamamlamış kişi etik cezalandırmayı etiket olarak ömür boyu taşımaktadır.

Hukuk Karşısında Sorumluluk

- Tıbbi eylemler sırasında oluşabilecek suçlara özgü hükümler yerine genel hükümler kullanılmaktadır.

- Sağlık alışanlarının kendileri ile ilgili yasaları ve yaptırımları bilmemeleri onları sorumluluktan kurtarmamaktadır.
- 5237 Sayılı Türk Ceza Kanununun (TCK) 4. maddesine göre kanunu **bilmemek mazeret değildir.**

Sağlık personellerinin mesleki sorumluluğu dört ana başlıkta incelenebilir.

- Mesleğin gerektirdiği, gerek topluma gerek meslek grubu içerisinde uyulması gereken kuralları içeren kanun ve tüzüklere karşı **mesleki sorumluluk**,

Sağlık personellerinin mesleki sorumluluğu dört ana başlıkta incelenebilir.

- Devletin kurduğu sağlık kurulularında çalışılması durumunda, sağlık hizmetlerinin gerektiği gibi yerine getirilmesinden dolayı **idari sorumluluk**,

Sağlık personellerinin mesleki sorumluluğu dört ana başlıkta incelenebilir.

- Sorumlu bir şahıs olarak sağlık personellerinin, olumlu ya da olumsuz bir hareketi ile ceza kanunundaki tarife uygun ve hukuka aykırı fiili söz konusu olduğunda **cezai sorumluluk**,

Sağlık personellerinin mesleki sorumluluğu dört ana başlıkta incelenebilir.

- Hukuka aykırı bir davranışla sağlık personelinin hastasına vermiş olduğu zararı tazmin yükümlülüğü **hukuki (tazminat) sorumluluğudur.**

Sağlık Personelinin Hukuki Sorumlulukları

- Bugüne kadar hekim hemşirelik ve ebelik mesleğinin yürütölmesi ve hastaları ile ilişkilerini düzenleyen idari ve mesleki yükümlölüklerimizi oluşturan kanun, yönetmelik ve kuralları, bu mesleği yerine getiren herkesin bilmek yükümlölüğü bulunmaktadır.

Bu kanun, yönetmelik ve kuralların bazıları

- 1219 Sayılı Tababet ve Şuabatı Sanatlarının Tarz-ı İcrasına Dair Kanun
- Umumi Hıfzısıhha Kanunu
- 224 Sayılı Sağlık Hizmetlerinin Sosyalleştirilmesi Hakkındaki Kanun
- 3359 Sayılı Sağlık Hizmetleri Temel Kanunu
- 2238 Sayılı Organ ve Doku Alınması, Saklanması ve Nakli Hakkında Kanun
- 2827 Sayılı Nüfus Planlaması Hakkında Kanun
- 2219 Sayılı Özel Hastaneler Kanunu

Bu kanun, yönetmelik ve kuralların bazıları

- 2659 Sayılı Adli Tıp Kurumu Kanunu
- Özel Hastaneler Tüzüğü (10.01.1983 tarih/17924 sayılı Resmi Gazete) Sağlık
- Hizmetlerinin Sosyalleştirildiği Bölgelerde Hizmetin Yürütülmesi Hakkındaki Yönetmelik
- (09.09.1964 tarih/11802 sayılı Resmi Gazete) Yataklı Tedavi Kurumları İşletme Yönetmeliği
- Hasta Hakları Yönetmeliği
- Yeni çıkan Hemşirelik Kanunu (24 Nisan 2007)
- Ebelik ile ilgili kanun ve yönetmelikler

- Cezai ve tazmin sorumluluğunda, sağlık personellerinin hangi eylemlerinin hukuka aykırı olduğu ve suç oluşturduğu belirlenmemiştir.
- Sağlık personellerinin hem hukuki (tazmin) hem de cezai sorumluluklarında, özel düzenlemeler yerine, genel hukuki kurallardan yararlanılmaktadır.

- Bir tıbbi girişimi hukuki hale getiren **hastanın rızasıdır.**
- Hukukun aradığı şartları taşıyan bir hasta rızası, tıbbi bir girişimi meşru kılar.

- Sağlık personeli ile hasta arasında rızaya dayanan bir ilişki olduğuna göre, **sorumluluğun sözleşmeye dayanması şarttır.**
- Hukukta birçok sözleşme örnekleri vardır (Örnek; vekalet sözleşmesi, hizmet sözleşmesi, istisna sözleşmesi gibi).

- Sağlık personeli ve hasta ilişkisini belirleyen özel hukuk kuralları olmadığı için, hukuk kuralları içerisinde en uygun sözleşme şeklinin **vekalet sözleşmesi olduğu kabul edilmektedir.**
- Vekalet yle bir sözleşmedir ki; **vekile (sağlık personeline), müvekkilinin (hastasının) ıkarına ve iradesine uygun bir sonuca yönelen bir iş görmeyi, bir zaman kaydına tabii olmaksızın ve nispeten bağımsız olarak yapma borcunu, sonucun elde edilmesi riski ona ait olmak üzere yükler.**
- Buna göre vekalet sözleşmesi için gerekli unsurlar şunlardır:

- Sözleşmenin konusunu “bir iş görmenin teşkil etmesidir”; Hekim/hemşire/ebe hastası ile arasındaki sözleşme gereği hastanın tedavi edilmesini (ameliyatla ya da ilaçla), yani maddi bir fiilin yapılmasını üstlenmektedir ki, bu Borçlar Kanunu 386.Maddesi anlamında ‘iş görmedir’.

- “İşin müvekkil (hasta) çıkarına ve iradesine uygun yapılması”; hekim/hemşirenin gördüğü iş, **hastası olan kişinin çıkarına ve onun iradesine uygun olarak yapılmalıdır.** “İş görmenin zaman kaydına bağlı olmaması” vekalet sözleşmesi ile hemşire sadece hastanın iyileşmesi, şifa bulması için gerekli tıbbi girişimleri yapmayı üstlenmiştir.

- Dolayısıyla hekim/hemşire sözleşmenin ifası sırasında her hangi bir süreyle bağlı değildir.
- Zaten söz konusu tıbbi girişimlerin de ne kadar süreceğini önceden belirlemek söz konusu değildir. “Sonucun elde edilememe riski koşulunun bulunmaması” hekim/hemşire ile hasta arasındaki sözleşmede hekim/hemşire hiçbir zaman sonucu, yani hastanın iyileşmesini garanti etmemektedir.
- Bu nedenle tıbbi ya da cerrahi tedavide sağlık personelinin kusuru olmaksızın başarılı olmama riski personele ait değildir.

- “Tarafların her zaman sözleşmeden vazgeçebilmeleri” Borçlar Kanununun 396.Maddesine göre, vekaletten azil ve istifa her zaman mümkündür.
- Tıbbi Deontoloji Tüzüğü’nün 19.Maddesi; sözleşmeden istifayı yani tedaviyi bırakmayı hizmetin önemi ile orantılı olarak haklı bir takım şartlara bağlamıştır.
- Buna göre genel ahlak kurallarına aykırı şekilde hastayı terk; doğuracağı sonuçla hekimi, ağır hukuki ve cezai sonuçlarla karşı karşıya bırakacaktır.

Sözleşme Yapabilmek İçin Gerekli Olan Yükümlülükler

- Hekim/hemşire/ebe ile hasta arasında bir sözleşmenin olabilmesi için hekim/hemşirenin bazı yükümlülükleri vardır. Bu yükümlülükler;
- hastanın aydınlatılması,
- rızasının alınması ve
- tedavinin uygulanması

- Hastanın aydınlatılması hekim/hemşire/ebenin tıbbi girişimlerinin hukuka aykırılığını ortadan kaldıran rızanın hukuken geçerli olabilmesi için, tıbbi girişime rıza gösteren hastanın hekim/hemşire/ebe tarafından aydınlatılması ve böylece hastanın yapılacak tıbbi girişimin tehlikesi ve sonuçları hakkında kapsamlı olarak bilgi sahibi olması gerekir.
- Bu nedenle, Hekim/Hemşire/Ebenin tıbbi girişim için rızasını almadan önce hastayı aydınlatması, tıbbi olduğu kadar hukuki bir ödevdir.

- Yapılan bir çalışmada ameliyat öncesi yeterli aydınlatılmış rızanın yapılması, ameliyat sonrası istenmeyen bir durumun ortaya çıkması halinde hekime olan kızgınlığı % 55 oranında azalttığını ortaya koymuştur.

Hekim/Hemşire/ebe hastasını şu konularda aydınlatmak durumundadır:

- Önerilen tedavi yönteminin türü,
- Amaçlanan tedavi yönteminin hastanın sağlığı üzerindeki riskleri,
- Verilen ilacın kullanışı ve olası olumsuz etkileri,
- Hastanın önerilen tedaviyi kabul etmemesi durumunda hastalığın yaratacağı sonuçlar,
- Yapılacak tıbbi ya da cerrahi girişimde ne kadar deneyimli olduğu.

- Bir tıbbi girişim, hasta açısından ne kadar az acil ve ne kadar az gerekli ise, aydınlatma yükümlülüğünün kapsamı o kadar geniştir.
- Bu nedenle girişimin tehlikeli ve ağır sonuçlarının gerçekleşme ihtimali ne kadar zayıf olursa olsun, hekim/hemşire durum ve şartlara göre her zaman bir aydınlatma yükümlülüğü altındadır.

Hekim/hemşire/ebe bazı durumları aydınlatma yükümlülüğünde değildir. Bu durumlar:

1. Hasta tarafından anlaşılamayacak teknik bilgileri vermek zorunda değildir.
2. Hasta tarafından bilinen ve belirgin olan riskleri söylemek zorunda değildir.
3. Hastayı yanlış ya da kötü yöne sevk edecek bilgilerin verilmesinde zorunlu değildir.

Hastanın Rızasının Alınması

- Hem Anayasanın 17.Maddesi hem de Medeni Kanununun 24.Maddesi **kişinin rızası alınmaksızın, kişisel haklarının kapsamına giren, hayatına, sağlığına, vücut tamlığına yapılacak her türlü girişimi hukuka aykırı sayar.**

- Hasta rızasını çeşitli biçimlerde belirtebilir. Bunlar:
- Rıza genellikle “Zimni” (örtülü, üstü kapalı) olarak açıklanmaktadır. Zimni rızada hastanın tıbbi girişime razı olduğu somut olayın durum ve şartlarından çıkarılmaktadır. Yani yapılacak ameliyata engel olmaması, verilen tedaviyi uygulaması rızanın belirli bir biçime riayet edilerek açıklanması gerekmez.
- Sözle, yazıyla ya da işaretle dahi rızanın verilebilmesi mümkündür.

- Doğabilecek anlaşmazlıklarda ispat kolaylığı sağlaması açısından yazılı olarak verilmesi uygun olur. Tababet ve Şua batı Sanatları Kanununun 70.Maddesine göre “büyük ameliyei cerrahiler için” rızanın yazılı olması gerekir.

- Bazı acil ya da hastanın bilincinin yerinde olmadığı ya da ameliyatın genişletilmesi durumlarında hastanın rızasının alınmasının mümkün olmadığı ortamlarda “Farazi (muhtemel) rıza” söz konusu olacaktır. Farazi rıza; “hasta girişiminin risk ve tehlikelerini bilseydi dahi rıza verirdi” düşüncesine dayanır. Hekim böyle durumlarda karşılaştığında hastanın durumunu değerlendirecek ve tıp biliminin kurallarına göre girişimde bulunacaktır.

- **Türk Ceza Kanununun, Tıbbi Deontoloji Tüzüğü'nün, Hasta Hakları Yönetmeliği ve **Malpraktis** Kanun Taslağında çok açık belirtilen konu hastanın aydınlatılarak rızasının alınmasıdır.**

- Buna günümüzde “bilgilendirilerek izin alma” ya da “aydınlatılmış onam” adı verilmektedir.
- Hastadan “aydınlatılmış onam” alınırken, hekim/hemşire hastanın genel durumunu dikkate alarak ne kadar bilincinde olduğu ve yapılan işlemi ne kadar algıladığına bakmalıdır.
- Bir çalışmada acil serviste girişim yapılacak hastaların % 66'sının ağrıya bağlı verilen onamı algılayamadığı, % 7'sinin verilen ağrı kesiciler istenmeyen etkileri nedeni ile algılayamadığı, ancak % 22 hastanın cerrahinin komplikasyonları ve olası yan etkileri konusunda hekim ile tartıştıkları belirlenmiştir.
- Eğer kişi reşit değil ise bu onam veli ya da yasal temsilcisinden yazılı olarak alınmalıdır.

- “Acil durumlar” sağlık personeli ile hasta arasında hukuki açıdan özel bir durum doğurur. Hekim/hemşire/ebeler sorumluluk korkusu ile gereken yardım ve girişimlerden çekinirlerse bundan hastalar zarar görür.
- Bir eylemin yapılması suç olabileceği gibi yapılmaması durumunda da suç olabileceği unutulmamalıdır.

- Acil durumlarda gerek Türk Ceza Kanunu'nun 98.Maddesi, gerekse de Tıbbi Deontoloji Tüzüğü'nün 3.Maddesine göre acil durumlarda sağlık personeli gerekli girişimleri yapmakla yükümlüdür. Ancak burada “acil durum” kavramı tartışmalara yol açabilir.

- Sağlık personeli ne dereceye kadar hastanın farazi (muhtemel) iradesine dayanarak tıbbi girişimde bulunabilecektir? Böyle durumlarda sağlık personelinin kişisel sorumluluğu, Borçlar Kanunu'nun 41.Maddesine dayanır. "Bir kimseyi ister bile bile, ister ihmal yoluyla hukuka aykırı olarak zarara uğratan kişi, bu zararı karşılamakla yükümlüdür"
- Borçlar Kanunu'nun 41/1. fıkrasına göre, vekaletsiz iş gören (hekim/hemşire/ebe) her türlü ihmal ve tedbirsizliğinden sorumludur.

Sağlık personelinin tedaviden doğan sorumluluğundan söz edebilmek için:

- Eylemin hukuka aykırı olması yani suç oluşturması,
- Sağlık personelinin kusurunun bulunması,
- Bir zararın meydana gelmiş olması,
- Zarar ile kusurlu sayılan eylem arasında illiyet bağı (uygun nedensellik) olması gerekmektedir.

Suçlar

- Kasıtlı ya da taksirli suçlar olmak üzere ikiye ayrılır.
- Kasıtlı suç; Kişinin eyleminden doğacak sonucu öngörerek, tahmin ederek ve bu sonucu isteyerek işlediğı suçlardır. Kasıtlı suçlara kasıtlı adam öldürme TCK 81, ve 82.Maddeleri ile kasıtlı adam yaralama TCK 86 ve 87.Maddeleri örnek olarak verilebilir.

- **Taksirli suç:** (Taksirin kelime anlamı: bir işi eksik yapma, bir şeyi yapabilecekken yapmama, kabahat demektir.)
- Kişi eyleminden doğacak sonucu tahmin etmekte, bu sonucu istememekte ama gerekli önlemi almamaktadır.
- Sağlık çalışanlarının mesleklerini uygularken neden oldukları yaralama ya da ölüme sebebiyet suçları bu gruba girmektedir. Taksirli suçlar tedbirsizlik, dikkatsizlik, meslekte acemilik, emir ve talimatlara uymama nedeni ile yaralanmaya (TCK 89), ya da ölüme (TCK 85) neden olmak biçiminde tanımlanır.

- **Kusur:** Sorumluluğun kurulmasında kusur, yalnız tazminat hukukunda değil, ceza ve idari hukukta da önemlidir. Kusur varsa sorumluluk vardır, kusur yoksa sorumluluk da yoktur.
- **Zarar:** Sorumluluğun esas öğelerinden biri de zarardır. Çünkü zarar olmadıkça hukuki sorumluluğun harekete geçmesinden söz edilemez. Zarar geniş anlamda hukuken korunan maddi ve manevi değerlerin, bunlara yapılan bir tecavüzün meydana gelmesinden önceki ve sonraki durumları arasındaki fark olarak tanımlanmaktadır.

- **İlliyet bağı:** İlliyet bağı, ortaya çıkan zararlar, sorumluluğun bağlandığı davranış ya da olay arasındaki sebep-sonuç ilişkisini tanımlar.
- İlliyet bağı koşulu gerçekleşmeden, hukuki sorumluluk doğmaz.
- Sağlık personeline karşı açılacak ceza ya da tazminat davalarında kusursuzluğunu ispat hekime, sözleşmenin hekim tarafından ihlal edilmiş bulunduğunu, zararı ve zararlar sözleşmenin ihlali arasındaki illiyet bağını ispat hastaya düşer.

Sağlık Personelinin Kasti Eylemlerinden Doğan Cezai Sorumlulukları

Türk Ceza Kanununun kabul ettiği sistemde kastın tayininde ve oluşmasında “irade ve şuur” önemli yer tutmaktadır.

Hekim/Hemşirelerin sık karşılaştığı kasti eylemlerden doğan cezai durumlar:

Memur Hemşire/ebelerle İlgili Suçlar

**Hemşireler/ebelerin Kişiler Aleyhine
İşlediği Suçlar**

Memur Hemşire/ebelerle İlgili Suçlar

- İrtikap (yiyicilik, haksız çıkar sağlama) suçları (TCK 250)- TCK'nin 257.Maddesinde yer alan memuriyet görevinin kötüye kullanmasının daha ağır bir ceza ile düzenlenmiş özel bir biçimidir.
- Görevi savsaklama (vazifeyi ihmal) (TCK 257/2). Bu madde ile yasa koyucu, devlet memurlarından Anayasa, kanunlar, tüzükler, yönetmelikler, kararnameler, tebliğlerle kendilerine verilmiş olup yapmakla zorunlu buldukları kamu görevlerini ve amirin kanuna uygun emirlerini zamanında noksansız yapmalarını istemiş, şu ya da bu gerekçelerle görevlerini yapmamalarını ya da geç yapmalarını suç saymıştır.
- Görevi kötüye kullanma (Vazifeyi suiistimal) (TCK 257/1). Görevi kötüye kullanma suçunda, kişinin görevini yapmaması ve daha sonra da görevinin gerektirdiği biçimde yetkilerini yerinde kullanmayarak, amaca aykırı kullanması suçun maddi, unsurudur

Hemşireler/ebelerin Kişiler Aleyhine İşlediği Suçlar

- Kasten adam öldürme (TCK Madde 81): öldürölen kimsenin cinsiyeti, ırk ve milliyeti, sağlık durumu yönüyle bir ayırım söz konusu değildir.
- Anadan doğan malformasyonlu bir çocuğun da öldürölmesi ya da ötenazi (iyileşmesi mümkün olmayan hastanın öldürölmesi ya da tedavisinin kesilerek ölüme terk edilmesi) kasıtlı adam öldürme suçuna girer.
- Kasten müessir fiil (kasıtlı yaralama) (TCK Madde 86)- Tedavi amacına yönelik olmayan yardımlar hastanın rızası bulunsa da hukuka aykırıdır. Asker olmamak için sağlık personeli tarafından yapılan sakatlama ve yaralama durumlarında da ameliyat olan kişinin rızasının alınmış olup olmadığı dikkate alınmadan girişimi yapan sağlık personelide da suçludur.

Sağlık Personelinin Taksirli Eylemlerden Doğan Cezai Sorumlulukları

- Burada taksir'in kelime anlamını iyi bilmek gerekir. Sözcük anlamı bir işi eksik yapma, bir şeyi yapabilecekken yapmama, kabahat demektir. Bu durum boş verici tutumdur.
- Hukuk düzeninin yüklediği ödeve aldırılmazlıktır. Burada hareketin istenmesi, sonucun istenmemiş olması esastır. Sağlık personelinin taksirli cezai sorumluluğu ile ilgili olarak ceza kanununda özel bir düzenleme yapılmamıştır. Bu nedenle sağlık personelinin tıbbi yardımı kusurlu ise cezai sorumluluk TCK' nin 85 ve 89. Maddelerine göre tayin edilecektir.

Sağlık personelinin en sık karşılaştığı taksirli eylem suçları:

1. Tedbirsizlik ve Dikkatsizlik

Tedbirsizlik; önlenebilir bir tehlikenin önlenmesinde gösterilen kusurluluktur. **Unutma** da tedbirsizlik olarak kabul edilir. Dikkatsizlik ise yapılmaması gerekeni yapmaktır. Hemşirenin tedbirsizliği ve dikkatsizliğinden söz edebilmek için tıp sanatının ve hayatın normal akışının ortak deneylerle ortaya koyduğu ilke ve kuralların yüklediği görevin ihlal edilmiş olması gerekir. Sorumsuzluk için üstün bir dikkat ve tedbir değil, normal bir dikkat ve tedbir yeterlidir.

Sağlık personelinin en sık karşılaştığı taksirli eylem suçları:

2. Meslekte Acemilik

Hemşirenin/ebenin acemiliği, tıp sanatının icrası için gerekli olan bilgi ve teknik düzeyin eksikliğinden ortaya çıkar. Hemşire/ebelik mesleği ile ilgili tıpta uygulanması benimsenmiş ve kabul edilmiş klasik bilgileri bilmek ve buna uymak zorundadır. Bilinmesi gerekeni bilmemek sorumluluk getirir.

Sağlık personelinin en sık karşılaştığı taksirli eylem suçları:

3. Emir ve yönetmeliklere uymama:

Kanun, Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM) kararları, tüzük, yönetmelik ile yetkili idari ve mülki heyetlerce meydana getirilmiş her türlü kuralı kapsar. **Acil hastanın kabul edilmemesi, tedavinin geciktirilmesi, kurallaşmış bir tedavi dışında bir tedavi denenmesi sırasında hastanın zarar görmesi v.b.** durumlarda geçerlidir.

Beyin ölümünün (İrreversibl komanın) temel bulguları·

- Şuurun tam kaybı,
- Spontan hiçbir hareketin bulunmaması,
- Spontan solunumun bulunmaması,
- Nörolojik incelemede beyin sapı reflekslerinin tam kaybı,
- Pupiller dilate ya da fiks, ışık reaksiyonunun alınmaması,
- Kornea refleksi yokluğu,
- Vestibulo okuler refleks yokluğu,
- Okulo sefalik refleks yokluğu,
- Apne testidir.

- Hasta daha önce nedeni bilinen bir rahatsızlıktan dolayı bu tabloya girmiş ise en az 12 saat etyolojisi bilinmeden gelişen tablolarda ise en az 24 saat bu koşulların değişmeden devamlılığı gözlenmelidir. Beyin ölümünün nedenleri bilinmiyor ise mutlaka aşağıdaki tetkikler yapılmalıdır.
- Bilgisayarlı tomografi ile intrakranial bir patolojinin var olup olmadığı araştırılmalıdır.
  - Olgularda primer hipotermi olmamalıdır, vücut ısısı normalden düşük ise ısıtılmalıdır.
  - Hastada hipovolemik şok olmadığı gösterilmelidir. Olguda geriye dönüşün olabileceği zehirlenmeler, metabolik ve endokrin bozuklukların bulunmadığı gösterilmelidir.
  - Barbitürat ve diğer sedatifler, depresan ve narkotik ilaçlar ile kan şekeri, elektrolitler, üre vb. serum seviyeleri belirlenmelidir.

Hasta sorumluluğu

- İnsan yaşamını etkileyen hastalıklar
- İnsanlar sağlıkları açısından “sorumluluk” içindedirler (tedavi sırasında, sağlık hizmetlerinin yaralı biçimde kullanılması, sağlık harcamalarına katılım)
- İnsan iradesi, karar, davranış ve alışkanlıklar

Sağlık personeli-hasta ilişkisinde hasta sorumluluğu

- Özerklik kavramı iki açıdan incelenmelidir (belli bir serbestlik içinde davranabilme ve davranışların sorumluluğunu kabullanabilme)
- Hastanın sağlık personeline yardımcı olması istenir

Sağlık personeli-hasta ilişkisinde hasta sorumluluğu

- Hasta kendi davranışlarının sorumluluğunu almalıdır, vicdani sömürü konusu yapmamalıdır,
- Hasta yardım isteme konusunda dürüst olmalıdır.
- Öyküsünü eksiksiz anlatmalıdır.
- Tanı ve tedavi kurallarına uymalıdır.
- Tavsiyeleri yerine getirmelidir.
- Yanlış bilgi vermemeli
- Őikayet ve beklentilerinin önceden tahmin edilmesini beklememelidir.
- Kendi hastalığı ile ilgili bilgi edinmeye çalışmalı
- Kendini hastalıklardan koruma yollarını bilmeli

Sağlık personeli-hasta ilişkisinde hasta sorumluluğu

Toplumsal Boyut

- Kişilerin kendi sağlığı konusunda öteki kişilere ve topluma karşı etik sorumluluğudur
- Kendilerine düşen koruyucu önlemleri alıp almadıkları
- Sağlığa ilişkin uygun davranış geliştirip geliştirmedikleri
- Zararlı etkenlerden kaçınıp kaçınmadıklarıdır

- Bireyler yüksek maliyetli sağlık harcamalarına yol açan etken olmamalı, başkalarına yük getiren noktalara varmamalı, sağlıkları ile ilgili üzerine düşeni yapmalıdır